

REMISSVAR

2022-05-13

Dnr: BO 2022-0090

u.remissvar@regeringskansliet.se

Promemorian (U2022/01678) Etableringsstopp för fristående skolor och fristående fritidshem med konfessionell inriktning

(dnr U2022/01678)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barn och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), som sedan 1 januari 2020 är lag.

Inledningsvis vill Barnombudsmannen framföra att det utifrån den anmärkningsvärt korta remisstiden inte varit möjligt för myndigheten att komma med mer än övergripande synpunkter på förslagen, vilka aktualiserar komplexa intresseavvägningar. Noggranna överväganden behöver göras för att säkerställa att den ordning som väljs är adekvat och väl avvägd samt är en lösning på de identifierade problem som beskrivs i promemorian.

Barnombudsmannen anser att det underlag som presenteras i promemorian inte är tillräckligt för att en bedömning ska kunna göras av om förslagen är motiverade utifrån olika relevanta perspektiv för barn.

Flera rättigheter i barnkonventionen behöver beaktas

Barnkonventionen ger varken en rättighet för enskilda att etablera fristående skolor eller en skyldighet för staten att tillåta eller stödja fristående skolor, men utbildningen ska enligt artikel 29.2 i konventionen ha de syften som räknas upp i artikel 29.1 och kraven på undervisningen vid dessa institutioner ska stå i överensstämmelse med vad som från statens sida angetts som miniminorm.¹

Även övriga relevanta artiklar i barnkonventionen ska vara uppfyllda, till exempel artikel 28 om barns rätt till utbildning, artikel 14 om barns religionsfrihet, artikel 30 om skydd för barn som tillhör en minoritet eller ett urfolk, artikel 2 om skydd mot diskriminering, artikel 6 om barns rätt till liv, överlevnad och utveckling samt artikel 12 om barns rätt att komma till tals.

Barnombudsmannen ser att såväl ett etableringsstopp i linje med de förslag som utredningen lägger, som en ordning utan ytterligare förändringar på området, kan innebära risker för kränkningar av barns rättigheter enligt barnkonventionen. Oavsett vilken ordning som väljs är konsekvenserna för barn stora både på kort och lång sikt. Noggranna överväganden behöver som nämnts

¹ Se även SOU 2020:63 [Barnkonventionsutredningen och svensk rätt], s. 1150.

göras och olika intressen behöver vägas mot varandra. Därvid är det viktigt med bedömningar utifrån artikel 3 i barnkonventionen, där konsekvenser för olika grupper av barn bedöms och att särskild vikt fästs vid vad som är barnets bästa.

Barnets rätt till utbildning och rätt till religionsfrihet

Utifrån bland annat artiklarna 28 och 29 i barnkonventionen och även artiklarna 2, 6, 12 och 14 håller Barnombudsmannen med om att det är angeläget att åtgärder vidtas för att komma till rätta med allvarliga brister kopplade till skolans demokratiuppdrag, jämställdhet, likvärdig utbildning samt till kravet på saklighet och allsidighet som beskrivs i promemorian. Ett etableringsstopp kan förhindra att nya skolor vilka riskerar att ha brister inom beskrivna områden etableras.

Barn har rätt till tanke-, samvets- och religionsfrihet enligt artikel 14 i barnkonventionen. Barnets frihet att utöva sin religion eller tro får endast inskränkas om det är föreskrivet i lag och nödvändigt för att skydda den allmänna säkerheten, rättsordningens grunder, folkhälsan eller den allmänna moralen eller andra personers grundläggande fri- och rättigheter.

Barnet har också enligt artikel 28 och 29 i barnkonventionen rätt till utbildning och därvid en utbildning som syftar till utveckling av barnets fulla potential ur ett helhetsperspektiv, utveckling av respekt för de mänskliga rättigheterna, förbättring av känslan för identitet och tillhörighet samt att barnet socialiseras och interagerar med andra och med miljön.²

Barnets rätt till religionsfrihet ska enligt artikel 14 respekteras inom ramen för utbildningen. Barnombudsmannen vill i sammanhanget betona att det är *barnets* religionsfrihet, självständig i förhållande till föräldrarnas religionsfrihet, som stadgas i barnkonventionen och vill framhålla vikten av att alla elever ska kunna utöva såväl sin negativa som sin positiva religionsfrihet oavsett vilken skola barnet går i. I sammanhanget aktualiseras även barns rätt att fritt uttrycka sina åsikter och få dem beaktade, enligt artikel 12 i barnkonventionen. I takt med att barnet blir äldre får barnet en allt mer aktiv roll att göra val. Kopplingen till artikel 12 om barnets rätt att komma till tals och få sin åsikt beaktad är central när det gäller barns negativa religionsfrihet. Inget barn ska till exempel känna sig tvingad att delta i konfessionella inslag i utbildningen.

I sammanhanget är det viktigt att lyfta att barn idag, och även om förslagen går igenom, utifrån gällande lagstiftning och styrande dokument är fria att själva ta initiativ till religionsutövning i skolan och till exempel få anpassad kost vid skolmåltider och få tillgång till rum för bön.

Komplexa frågor som behöver utredas och övervägas ytterligare

Att tillåta konfessionella inslag i utbildning kan medföra risker för barns rättigheter, till exempel rätten till religionsfrihet och rätten till utbildning. Samtidigt är frågan om införande av ett etableringsstopp ingen enkel fråga, och därför behöver fördjupade resonemang föras och olika aspekter beaktas. Barnombudsmannen anser att det underlag och de överväganden som presenteras i promemorian inte är tillräckliga, till exempel i nedanstående hänseenden. Att lämna synpunkter på förslagen försvåras ytterligare av den mycket korta remisstiden.

² Barnrättskommitténs allmänna kommentar nr 1 (2001), Artikel 29.1: Utbildningens mål, p1.

- *Promemorian ger inte en tydlig bild av hur omfattande bristerna är vid konfessionella skolor och hur stort problemet är i förhållande till hur det ser ut vid andra skolor. Det är inte heller tydligt i vilken utsträckning det är just de konfessionella inslagen i skolorna som ger upphov till de allvarliga problemen. En fördjupad analys behöver göras företrädesvis innefattande en jämförelse med andra skolor där liknande problematik kring skolans demokratiuppdrag, brister i särskilt stöd, kränkande behandling och liknande samt närliggande områden har uppdagats.*
- *Det är inte tydligt i vilken utsträckning ett etableringsstopp kan väntas uppnå de syften som finns med förslagen. Härvid är det relevant att beakta att befintliga skolor med konfessionella inslag kommer att få fortsätta driva och även utöka sin verksamhet i enlighet med sina tillstånd och de nuvarande bestämmelserna i skollagen. Vidare är exempelvis förändringar i regelverket redan på väg att genomföras i samma syfte som förslaget om etableringsstopp och vi vet inte ännu vilken effekt de kommer att få.³ Barnombudsmannen saknar fördjupade resonemang om alternativa mindre ingripande åtgärder för att uppnå samma syften.*
- *Resonemangen om på vilket sätt ett etableringsstopp skulle motverka skolsegregationen behöver fördjupas. Även i detta sammanhang bör kommande regeländringar som bland annat har till syfte att motverka segregationen beaktas.⁴ Vi vet ännu inte effekterna av dessa. Vidare är det så att även om ett etableringsstopp införs finns det ofta inte något hinder för motsvarande huvudmän att starta skolor utan konfessionella inslag, vilket då kan innebära att de föreslagna regeländringarnas eventuella betydelse för segregationen blir mer begränsad. Barnombudsmannen saknar även fördjupade resonemang om alternativa mindre ingripande åtgärder för att motverka skolsegregationen.*

Föredragande i ärendet har varit juristen Camilla Rönneberg. I den slutliga handläggningen av ärendet har även t.f. biträdande avdelningschef Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman

³ Se prop. 2021/22:157 Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

⁴ Se exempelvis prop. 2021/22:158 Ett mer likvärdigt skolval och prop. 2021/22:157 Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.